

AKADEMISK DIKESKÖRNING

(Kolumn ÅU 29.4.99)

Lars Hertzberg

Den gångna vintern har man debatterat en begränsning av studietiderna vid universiteten. Den s.k. Mustajokigruppen föreslog en maximitid på fem år. Efter det skulle man få fortsätta bara om man kunde peka på särskilda omständigheter som motiverade en förlängd studietid.

Högskoldebatter i vårt land kännetecknas av att man bara beaktar ytterligheterna. Debattörerna uppdelas snabbt i två partier, av vilka det ena partiet (i det här fallet framför allt byråkraterna) med all makt strävar att hamna i det högra diket, medan det andra partiet (främst studenterna) vill styra ner i det vänstra. Idén att man kunde försöka hålla sig på körbanan mitt emellan dikena avfärdas som en mesig halvmesyr.

*

Studenterna har påpekat att det är viktigt att under studietiden också kunna syssla med annat än studier. Argumentet att man måste arbeta för att finansiera studierna skulle visserligen falla bort om studiestödet samtidigt höjdes kännbart. Men för många är studietiden ett ypperligt tillfälle att skaffa sig kontakter till arbetslivet. Inläringen förbättras om det finns utrymme för växelverkan mellan vetenskaplig teori och arbetspraktik. En viktig del av studenternas mognadsprocess är också att man deltar i studentlivet och medverkar i olika beslutande organ. Det är knappast heller till skada om man under studietiden allmänbildar sig och går på vissa kurser som inte ingår i ens slutexamen.

Studietiderna varierar starkt mellan olika studielinjer. Humanister hör till dem som studerar längst (medianstudietiden är 7,5 år). Det här beror inte på att humanister är latare än andra (snarare är de flitigare, eftersom de brukar ha många kurser utöver minimum på sina slutbetyg), utan på en mängd faktorer, som har med studiernas uppbyggnad och innehåll att göra. (Man bör också minnas att övergången från skola till universitet är en av de största omvälvningarna i många människors liv. Det betyder att det krävs tid att finna sig till rätta.)

Här måste man utgå från vad som i realiteten är möjligt och önskvärt. Om man drastiskt skär ner studietiden med en tredjedel eller mera kan det få svåröverskådliga följder för kvaliteten på examina. Man borde i första hand utgå från vad man vill att studierna ska innehålla, inte från hur lång tid de ska ta.

En studietid på fem år gör att studenter inte har möjlighet att ångra sig om de märker att deras första ämnesval var misslyckat. Det är inte så ovanligt, eftersom många av de humanistiska ämnena är obekanta från skolan. Men ur samhällets synvinkel är det inte önskvärt att studenterna tvingas slutföra studier de inte är lämpade för.

*

Men jag tycker inte att det här är ett argument för en obegränsad studierätt. Varför skulle en studierätt som en gång givits medföra rätt att göra anspråk på universitetspersonalens uppmärksamhet under studentens återstående livstid? Studierätten är, när allt kommer omkring, ett slags privilegium. Det som gör det här särskilt anmärkningsvärt är att studenten inte behöver göra någonting alls för att behålla sin studierätt. Den som blivit antagen, säg, till ämnet religionsvetenskap kan i praktiken bedriva studier t ex i företagsekonomi, och _hon behåller om hon så vill sin studierätt för evärdeliga tider utan att någonsin sätta sin fot i Religionsvetenskapliga institutionen_.

Detta system, som jag vid något tillfälle försökt ifrågasätta, brukar motiveras med hänvisning till den akademiska friheten. (Detta kunde jämföras med argumentet att rätten till fria boklån implicerar rätten att hyra en lastbil och köra hem bibliotekets hela bokbestånd.)

Det är en illusion att tro att denna oinskränkta frihet dikteras av omsorg om studenterna. Systemet lämpar sig väl för de starka och disciplinerade, medan många andra blir lämnade i sticket. Det är inte så ovanligt att studenter grips av något slags beslutsångest eller uppskovsneuros, man uppskjuter tenter, avhandlingar osv. I vissa fall kan det här bli ett allvarligt problem, man skjuter det avgörande beslutet framför sig termin efter termin (liksom det där brevet det aldrig blev av att skicka, tills tanken på att skriva det till slut börjar te sig oöverstiglig). Den obegränsade studierätten betyder att ett avgörande aldrig tvingas fram, man blir hängande i ett limbo. (Jag sympatiserar med dem eftersom jag själv hör till de obeslutsamma uppskjutarnas skara – en bortglömd minoritet, eller kanske en majoritet?)

*

Här som i så många sammanhang blir friheten i själva verket ett alibi för likgiltighet, brist på engagemang, _svoboda_. Det här kännetecknar så mycket av livet i våra högskolor: läsåret är splittrat, man utgår inte från att lärare och studenter behöver vara på plats under terminen, det finns t ex inget krav på att man ska börja studera när terminen börjar och stanna kvar tills den

slutar. Men mycket talar för att resurserna utnyttjas bäst om föreläsare och studenter är på plats samtidigt (i modern jargong kallas det visst 'synergieffekter').

Men att i fråga om studierätten plötsligt gå till den andra ytterligheten och helt sonika klippa av studierätten efter fem år utan att tänka på följderna är bara ett annat sätt för myndigheterna att göra det enkelt för sig.

En utväg ur dilemmat med en begränsning av studietiderna kunde vara att införa något slags graderad närvaro. Man kunde införa en tidsgräns men samtidigt ge dem som så önskar möjlighet att studera t.ex. i halvtakt (och lyfta ett halverat studiestöd) under längre eller kortare tid. Maximitiden skulle höjas i motsvarande mån. Det vore kanske ett sätt att kombinera den akademiska friheten med rim och reson.